

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MELCHIORA WATHELETA
przedstawiona w dniu 16 maja 2018 r.¹

Sprawa C-93/17

**Komisja Europejska
przeciwko**

Republice Greckiej

Uchybienie zobowiązaniom państwa członkowskiego – Wyrok Trybunału stwierdzający uchybienie –
Niewykonanie – Okresowa kara pieniężna – Ryczałt

I. Wprowadzenie

1. Niniejszy spór prawny wynika ze skargi Komisji Europejskiej na podstawie art. 260 TFUE przeciwko Republice Greckiej z uwagi na niewykonanie wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395). W wyroku tym Trybunał stwierdził, że nie przyjmując w wyznaczonym terminie wszelkich środków koniecznych do wykonania decyzji Komisji 2009/610/WE z dnia 2 lipca 2008 r. dotyczącej pomocy C 16/04 (ex NN 29/04, CP 71/02 i CP 133/05) przyznanej przez Grecję przedsiębiorstwu Hellenic Shipyards SA² oraz nie przedstawiając Komisji Europejskiej w wyznaczonym terminie informacji wymienionych w art. 19 tej decyzji, Republika Grecka uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na mocy art. 2, 3, 5, 6, 8, 9 i 11–19 owej decyzji.

II. Ramy prawne

2. Artykuł 346 ust. 1 TFUE stanowi, że:

„Postanowienia traktatów nie stanowią przeszkody w stosowaniu następujących reguł:

[...]

b) każde państwo członkowskie może podejmować środki, jakie uważa za konieczne w celu ochrony podstawowych interesów jego bezpieczeństwa, a które odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją i materiałami wojennymi; środki takie nie mogą negatywnie wpływać na warunki konkurencji na rynku wewnętrznym w odniesieniu do produktów, które nie są przeznaczone wyłącznie do celów wojskowych”.

¹ Język oryginału: francuski.

² Dz.U. 2009, L 225, s. 104.

III. Okoliczności powstania sporu

3. W 1985 r. spółka Hellenic Shipyards SA (Ellinika Nafpigeia AE, zwana dalej „EN”), będąca właścicielem greckiej stoczni (cywilnej i wojskowej) z siedzibą w Skaramagkas (Grecja), zaprzestała działalności i została postawiona w stan likwidacji. Również w 1985 r. bank państwowy Elliniki Trapeza Viomichanikis Anaptixeos AE (zwany dalej „ETVA”) nabył większość akcji w EN. W dniu 18 września 1995 r. podpisano umowę sprzedaży 49% akcji EN pracownikom.

4. W 1998 r. Republika Grecka podjęła decyzję o modernizacji i rozszerzeniu swojej floty okrętów podwodnych. W tym celu zawarła z EN umowę na budowę czterech okrętów podwodnych „HDW klasa 214” (umowa „Archimedes”) oraz umowę na rzecz modernizacji trzech okrętów podwodnych „HDW klasa 209” (umowa „Neptun II”).

5. W celu budowy i modernizacji tychże okrętów podwodnych EN zawarł umowy podwykonawstwa z Howaldtswerke-Deutsche Werft GmbH (zwaną dalej „HDW”) i Ferrostaal AG (zwanymi dalej łącznie „HDW-Ferrostaal”).

6. W 2001 r. Republika Grecka postanowiła sprywatyzować EN w całości. Z końcem postępowania prywatyzacyjnego HDW-Ferrostaal nabył całość akcji EN. W 2005 r. niemiecka grupa ThyssenKrupp AG dokonała przejęcia HDW oraz akcji posiadanych przez Ferrostaal w EN.

7. W ramach prywatyzacji EN Republika Grecka wprowadziła w latach 1996–2003 szereg środków w postaci operacji wniesienia dodatkowego kapitału, gwarancji, regwarancji i pożyczek na rzecz EN, które były przedmiotem szeregu decyzji Komisji i Rady Unii Europejskiej.

8. Artykuły 2, 3, 8, 9 i 11–15 decyzji 2009/610 stwierdzają, że środki te stanowią pomoc niezgodną z rynkiem wewnętrznym.

9. Zgodnie z artykułami 5 i 6 tej decyzji określone w nich środki pomocy, chociaż zaakceptowane przez Komisję, zostały zastosowane w niezgodnie z przeznaczeniem, przez co powstał obowiązek ich odzyskania.

10. Zgodnie z art. 16 decyzji 2009/610 gwarancja rekompensaty, udzielona przez ETVA na rzecz HDW-Ferrostaal, przewidująca zabezpieczenie tego ostatniego przed roszczeniami w odniesieniu do każdej pomocy państwa odzyskanej od EN, stanowiła pomoc udzieloną z naruszeniem art. 108 ust. 3 TFUE, również niezgodną z rynkiem wewnętrznym, i należało ją niezwłocznie wstrzymać.

11. Stwierdziwszy, że pomoc podlegająca odzyskaniu przysporzyła korzyści wyłącznie działalności cywilnej EN, Komisja stwierdziła w art. 17 tej decyzji, że pomoc ta powinna zostać odzyskana z aktywów służących cywilnej części działalności tej spółki³.

12. Artykuł 18 decyzji 2009/610 nałożył na Republikę Grecką obowiązek bezzwłocznego i skutecznego odzyskania pomocy, określonej w art. 2, 3, 5, 6, 8, 9 i 11–15 tej decyzji. Zgodnie z tym przepisem Republika Grecka powinna była zapewnić wykonanie decyzji w ciągu czterech miesięcy od daty jej notyfikacji, to jest od dnia 13 sierpnia 2008 r.

13. Z uwagi na trudną sytuację gospodarczą EN Republika Grecka podniosła, że całkowite odzyskanie rozpatrywanej pomocy mogło doprowadzić do bankructwa spółki, a to z kolei mogło wpłynąć na jej działalność wojskową (to jest umowy „Archimedes” i „Neptun II”) w taki sposób, że mogło ono stanowić zagrożenie dla ochrony podstawowych interesów bezpieczeństwa Republiki Greckiej w rozumieniu art. 346 TFUE.

³ Zdaniem Komisji kwota pomocy podlegająca odzyskaniu (bez odsetek) została zatem oszacowana, w sposób tymczasowy, na około 256 mln EUR.

14. Komisja, do której Republika Grecka się zwróciła, uznała, że EN nie ma środków niezbędnych do zwrotu pomocy⁴, oraz zaproponowała, że uzna decyzję za wykonaną, jeżeli EN sprzeda aktywa służące działalności cywilnej i wykorzysta fundusze pochodzące z ich sprzedaży do zwrotu państwu greckiemu kwoty pomocy, zrezygnuje z gwarancji rekompensaty, o której mowa w art. 16 decyzji 2009/610, a także ze swojego wyłącznego prawa do używania gruntu państwowego (chodzi o koncesję na suchy dok), który zwróci państwu (ponieważ nie był on niezbędny dla działalności EN na potrzeby wojskowe), i przerwie swoją działalność cywilną na okres dziesięciu lat. Na tej podstawie Komisja, Republika Grecka i EN zawarły w dniu 8 lipca 2009 r. umowę zasadniczą.

15. W tym samym czasie grupa ThyssenKrupp rozpoczęła negocjacje z Abu Dhabi Mar LLC (ADM)⁵ w celu przeniesienia na tę spółkę akcji EN. W grudniu 2009 r. ADM zaoferował nabycie 75,1% tych akcji za cenę 1 EUR, przy czym 24,9% pozostałoby własnością grupy ThyssenKrupp. Jednym z warunków nabycia było to, że Republika Grecka doprowadzi kwestię odzyskania pomocy państwa do rozwiązania uzgodnionego z inwestorem ADM.

16. W marcu 2010 r. Republika Grecka, ADM, ThyssenKrupp, HDW i EN zawarły umowę ramową („Framework Agreement”), której art. 11 odnosił się do ciężącego na Republice Greckiej obowiązku odzyskania pomocy państwa i stwierdzał, że „transakcja trójstronna między [Komisją], Republiką Grecką i EN w sprawie żądań odzyskania pomocy państwa została wynegocjowana w lipcu 2009 r. i znajdowała się w trakcie jej ostatecznego wykonania” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej umowy poniżej]. Zgodnie z tym postanowieniem „Republika Grecka zobowiązuje się niniejszym do niezwłocznego podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia formalnego zamknięcia sprawy, przy czym ugoda końcowa i zakończenie tego postępowania są uważane przez ADM za warunek wstępny [nabycia akcji]”⁶.

17. W dniu 17 września 2010 r. strony tej umowy ramowej podpisały także umowę wykonawczą („Implementation Agreement”), która miała rozwiązać szereg sporów dotyczących wykonania umów „Archimedes” i „Neptun II” oraz zmienić je w celu uwzględnienia nowych potrzeb marynarki wojennej. Umowa ta przewidywała, że postawienie EN w stan likwidacji lub każde inne postępowanie upadłościowe umożliwi Republice Grecji rozwiązanie tych umów. Umowa ta została potwierdzona i uzyskała moc prawną ustawą nr 3885/2010⁷.

18. W dniu 22 września 2010 r. grupa ThyssenKrupp sprzedała 75,1% akcji spółce Privinvest, a ADM wycofał się z nabycia EN⁸.

19. W dniu 8 października 2010 r., uznając, że Republika Grecka nie zastosowała się do zobowiązań, które na niej ciążyą na mocy decyzji 2009/610, Komisja wniosła na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przeciwko Republice Greckiej, zmierzającą do ustalenia, że nie podjęła ona w wyznaczonym terminie wszelkich niezbędnych środków w celu zastosowania się do tej decyzji.

4 W październiku 2010 r. łączna kwota pomocy podlegającej odzyskaniu wraz z odsetkami wynosiła około 539 mln EUR.

5 ADM to grupa spółek specjalizujących się w produkcji okrętów wojennych i jachtów rekreacyjnych, której 70% akcji należy do grupy Al-Ain kontrolowanej przez szejka Hamdana Bin Zayed Al Nahyana, a 30% do grupy Privinvest kontrolowanej przez obywatela Libanu M. Safe.

6 „A tripartite settlement between the European Commission, the Hellenic Republic and [EN] for the state aid recovery claims has been negotiated in July 2009 and currently its final execution is pending. The Hellenic Republic is herewith undertaking to immediately take all necessary measures to secure the formal closing of the file and final settlement and completion of this procedure which is regarded by ADM as a condition precedent for the [share purchase].”

7 FEK A' 171/29.9.2012.

8 Wydaje się, iż powodem wycofania się ADM był fakt, że Republika Grecka nie mogła pozwolić EN na korzystanie z suchego doku ani nie była w stanie zagwarantować, że EN otrzyma zamówienia na budowę dużej liczby okrętów dla greckiej marynarki wojennej.

20. W okresie od czerwca do października 2010 r. Komisja i Republika Grecka negocjowały zobowiązania, które państwo to oraz EN powinny przyjąć i wykonać w celu wprowadzenia w życie decyzji 2009/610 bez stawiania EN w stan upadłości ani zagrożenia realizacji programów „Archimedes” i „Neptun II” dla marynarki wojennej.

21. W wersji ostatecznej⁹ zobowiązania te były następujące:

- EN miał wstrzymać swoją działalność cywilną na okres 15 lat, począwszy od dnia 1 października 2010 r.;
- aktywa związane z działalnością cywilną¹⁰ EN zostaną sprzedane, a dochód ze sprzedaży zostanie przekazany władzom greckim. Jeżeli licytacje nie doprowadzą do sprzedaży całości lub części aktywów cywilnych, EN przeniesie je na państwo greckie w ramach alternatywnego wykonania obowiązku odzyskania pomocy. W takim przypadku państwo greckie będzie miało obowiązek zapewnić, że żaden składnik rzeczonych aktywów nie zostanie ponownie nabyty przez EN ani jego obecnych lub przyszłych akcjonariuszy przez wspomniany okres 15 lat;
- EN zrzeknie się koncesji na suchy dok, którego wykorzystanie nie było konieczne do kontynuacji działalności wojskowej. Państwo greckie zapewni, że koncesja ta i związany z nią grunt nie zostaną ponownie nabyte przez EN lub jego obecnych lub przyszłych akcjonariuszy w rzeczonym okresie 15 lat;
- EN zrzeka się gwarancji rekompensaty, o której mowa w art. 16 decyzji 2009/610, i nie rozpocznie żadnego postępowania opartego na niej lub z nią związanego. Republika Grecka powinna powoływać się na nieważność tej gwarancji przed każdym organem sądowym lub pozasądowym;
- w ciągu sześciu miesięcy od przyjęcia przez Komisję wykazu zobowiązań Republika Grecka przedstawi jej dowody zwrócenia suchego doku państwu greckiemu oraz zaktualizowane informacje dotyczące sprzedaży w drodze licytacji aktywów cywilnych. Ponadto Republika Grecka będzie każdego roku przedstawiać Komisji informacje na temat stanu odzyskiwania pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem, w tym poprzez przedstawienie dowodów, że EN nie prowadzi już działalności cywilnej, informacje o własności i wykorzystaniu aktywów zwróconych państwu greckiemu, a także na temat wykorzystania gruntu objętego koncesją na suchy dok.

22. Pismem z dnia 1 grudnia 2010 r. (zwanym dalej „pismem z dnia 1 grudnia 2010 r.”) Komisja powiadomiła Republikę Grecką, że jeżeli zobowiązania te będą w pełni respektowane i zostaną wykonane w terminie sześciu miesięcy od daty jej pisma, uzna ona, że decyzja 2009/610 została w pełni wykonana. Aby uniknąć wszelkich wątpliwości, Komisja zaznaczyła wyraźnie, że aktywa EN służące działalności cywilnej powinny zostać sprzedane lub przeniesione na państwo greckie w ciągu sześciu miesięcy od daty wspomnianego pisma.

23. W wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanym, EU:C:2012:395), Trybunał orzekł, że nie przyjmując w wyznaczonym terminie wszelkich środków koniecznych do wykonania decyzji Komisji 2009/610 oraz nie przedstawiając Komisji w wyznaczonym terminie informacji wymienionych w art. 19 tej decyzji, Republika Grecka uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyły na mocy art. 2, 3, 5, 6, 8, 9 i 11–19 owej decyzji.

⁹ EN podpisał pismo określające jego zobowiązania w dniu 27 października 2010 r., a Republika Grecka podpisała pismo określające jej zobowiązania w dniu 29 października 2010 r.

¹⁰ Chodziło tu o dwa suche doki pływające, dźwig pływający, dwa holowniki, 16 działek gruntu, których właścicielem był EN, oraz dok suchy nr 5 wraz z przyległym gruntem (działka nr 8), na które państwo greckie udzieliło koncesji EN.

24. W odniesieniu do pisma z dnia 1 grudnia 2010 r. Trybunał stwierdził, że „z jego treści nie można w żaden sposób wywnioskować, że zastąpiło ono decyzję 2009/610, jak twierdzi [Republika Grecka]. Wspomniane pismo odnotowywało bowiem jedynie ostatnie zobowiązania władz greckich i wskazywało, że o ile faktycznie zostaną one wykonane, Komisja uzna, że decyzja 2009/610 została wykonana”¹¹.

IV. Postępowanie poprzedzające wniesienie skargi

25. W następstwie wydania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), Republika Grecka i Komisja wymieniły szereg pism na temat stanu zaawansowania odzyskiwania pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem.

26. Republika Grecka przyjęła w tym kontekście szereg środków ustawodawczych dotyczących EN.

27. W odniesieniu do koncesji na suchy dok art. 169 ust. 2 ustawy nr 4099/2012¹² ma następujące brzmienie:

„Przestrzeżenie [postanowień pisma z dnia 1 grudnia 2010 r.].

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy prawo do wyłącznego używania, przyznane [EN] przez art. 1 ust. 15 ustawy nr 2302/1995 [...] w brzmieniu uzupełnionym przez art. 6 ust. 1 ustawy nr 2941/2011, zostaje zniesione w odniesieniu do części gruntu skarbu państwa ABK 266 o powierzchni [...] (216 663,985 m²) wskazanej [na mapie topograficznej w załączniku I do niniejszej ustawy], jak również strefy przybrzeżnej przylegającej do gruntu publicznego ABK, o którym mowa powyżej”.

28. Artykuł 12 ustawy nr 4237/2014¹³ wprowadził moratorium na wszelkiego rodzaju egzekucję z nieruchomości i mienia ruchomego EN, „[ponieważ lub w takim zakresie, w jakim¹⁴] wpływa ona na budowę i konserwację okrętów podwodnych marynarki wojennej”.

29. Zgodnie z art. 26 ustawy nr 4258/2014¹⁵ państwo greckie, ze względu na okoliczność, że EN nie wywiązało się ze swoich zobowiązań umownych, które podjął w stosunku do niego w ramach umów „Archimedes” i „Neptun II”, powierzyło projekt dotyczący budowy i modernizacji okrętów podwodnych marynarce wojennej. Przepis ten stanowi również, że marynarka wojenna będzie kontynuować bez świadczenia wzajemnego prace nad okrętami podwodnymi w zakładach EN i zapłaci uposażenia i składki na zabezpieczenie społeczne pracowników tytułem wynagrodzenia za ich pracę.

30. W dniu 27 listopada 2014 r. Komisja, mając na uwadze, że decyzja 2009/610 nadal nie została wykonana, wystosowała do władz greckich wezwanie do usunięcia uchybienia zgodnie z art. 260 ust. 2 TFUE, wyznaczając jej na to termin dwóch miesięcy.

31. W wezwaniu do usunięcia uchybienia Komisja stwierdziła, że na ten dzień władze greckie nie odzyskały kwoty pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem i nie przekazały jej informacji na temat wykonania decyzji 2009/610, oraz dodała, że ani te władze, ani EN nie przestrzegały swoich zobowiązań opisanych w rzeczonym piśmie.

11 Wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowany, EU:C:2012:395, pkt 38).

12 FEK A' 250/20.12.2012.

13 FEK A' 36/12.2.2014.

14 W rzeczonym przepisie użyto słowa „καθόσον”, które może być rozumiane w obu znaczeniach.

15 FEK A' 94/14.4.2014.

32. Ścisłej rzecz ujmując, Komisja uznała, że sprzedaż aktywów służących działalności cywilnej nie miała miejsca, i zauważyła, że EN zakwestionował wykaz aktywów, które miały być przedmiotem sprzedaży.

33. W odniesieniu do koncesji na suchy dok Komisja uznała, że nawet jeśli ustawa nr 4099/2012 zmierzała do zwrotu państwu greckiemu gruntu, którego dotyczyła, władze greckie nie przedstawiły Komisji mapy z granicami gruntu zwróconego państwu greckiemu ani dowodów, że nie jest już on wykorzystywany przez EN, a także nie wykazały zakończenia działalności cywilnej, z wyjątkiem przywołania decyzji, którą zarząd EN podjął w tym celu w dniu 14 kwietnia 2010 r. na swoim 130. posiedzeniu.

34. Zdaniem Komisji władze greckie nie dostarczyły dowodów na to, że gwarancja rekompensaty została zniesiona i nie została wykorzystana, ani nie przedłożyły Komisji sprawozdań rocznych dotyczących wykonania decyzji 2009/610.

35. Wreszcie, Komisja zarzuciła władzom greckim, że nie dochowały obowiązku nieprzyznawania nowej pomocy EN, ponieważ przyznały pomoc pieniężną pracownikom EN w następstwie zaprzestania wypłat wynagrodzenia pracownikom tej spółki.

36. Podsumowując, Komisja przypomniała, że po upływie ponad sześciu lat od wydania decyzji 2009/610 Republika Grecka nadal jej nie wykonała, a zatem nie zastosowała się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

37. Władze greckie odpowiedziały na wezwanie do usunięcia uchybienia pismem z dnia 23 stycznia 2015 r. Po pierwsze, poinformowały w nim o obstrukcji i braku współpracy ze strony EN w realizacji zobowiązań zawartych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. Po drugie, podniosły potrzebę zachowania działalności EN jeszcze przez 18–20 miesięcy, aby marynarka wojenna mogła zakończyć w zakładach EN budowę i modernizację okrętów podwodnych określonych w umowach „Archimedes” i „Neptun II”.

38. W dniu 4 grudnia 2015 r. władze greckie wydały wobec EN zlecenie windykacji środków w wysokości 523 352 889,23 EUR, co odpowiadało około 80% kwoty podlegającej odzyskaniu, łącznie z odsetkami do dnia 30 listopada 2015 r. W marcu 2016 r. greckie organy podatkowe przyjęły akty egzekucyjne do rzeczzonego zlecenia windykacji. Sądy greckie oddaliły wniosek o zawieszenie egzekucji złożony przez EN. Na rozprawie Republika Grecka potwierdziła, że postępowania ze skarg wniesionych przeciw tym aktom przez EN są nadal w toku.

39. Organ podatkowy dopiero w dniu 3 lutego 2017 r. wszczęły postępowanie egzekucyjne z aktywów EN służących jego działalności cywilnej, w ramach którego to postępowania w dniu 21 marca 2017 r. zajęły dwa doki pływające. Ponadto w dniu 6 lutego 2017 r. władze greckie dokonały zajęcia w trzech bankach, w których EN posiadał rachunki. Jednakże ze względu na brak funduszy nie została odzyskana żadna kwota.

40. W dniu 29 czerwca 2017 r. władze greckie wystosowały do EN pismo z prośbą o uregulowanie pozostałych 20% kwoty pomocy podlegającej odzyskaniu (w tym odsetek do dnia 30 czerwca 2017 r.), czyli 95 098 200,99 EUR. Ponieważ kwota ta nie została uregulowana, zadanie jej odzyskania zostało powierzone organom podatkowym w piśmie ministerstwa gospodarki z dnia 31 lipca 2017 r.

41. W dniu 13 października 2017 r. władze greckie wszczęły postępowanie przed sądami greckimi zmierzające do ustanowienia wobec EN zarządu specjalnego określonego w art. 68 ustawy nr 4307/2014¹⁶. Wyrokiem nr 725/2018 z dnia 8 marca 2018 r. Monomeles Protodikeio Athinon (sąd okręgowy w Atenach, Grecja, orzekający w składzie jednoosobowym) uwzględnił wniosek władz greckich, ustanowił zarząd specjalny wobec EN i powołał specjalnego zarządcę.

V. Postępowanie przed Trybunałem

42. W dniu 22 lutego 2017 r. Komisja wniosła niniejszą skargę na podstawie art. 260 ust. 1 TFUE. Komisja wnosi do Trybunału o:

- stwierdzenie, że nie podejmując środków w celu wykonania wyroku Trybunału z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), Republika Grecka uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na podstawie tego wyroku i art. 260 ust. 1 TFUE;
- zasądzenie od Republiki Greckiej zapłaty okresowej kary pieniężnej w wysokości 37 974 EUR za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu wyroku Trybunału z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), począwszy od dnia ogłoszenia wyroku, który zapadnie w niniejszej sprawie, do dnia wykonania wyroku wydanego w rzeczonyj sprawie;
- nakazanie Republice Greckiej zapłaty ryczałtu w wysokości 3828 EUR dziennie, licząc od dnia ogłoszenia wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), do dnia wydania wyroku w niniejszym postępowaniu lub do dnia wykonania wyroku wydanego w rzeczonyj sprawie, jeżeli nastąpi ono wcześniej;
- obciążenie Republiki Greckiej kosztami postępowania.

43. Republika Grecka wnosi o:

- oddalenie skargi Komisji oraz
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

VI. Postępowania arbitrażowe

A. Postępowania arbitrażowe przed Międzynarodową Izbą Handlową (ICC)

44. Umowa ramowa i umowa wykonawcza¹⁷ zawierają zapisy na sąd polubowny, zgodnie z którymi wszelkie dotyczące ich spory powinny być rozstrzygane w drodze arbitrażu zgodnie z regulaminem arbitrażu Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC). Postanowienia te przewidują, że sąd polubowny będzie miał siedzibę w Atenach (Grecja) i wyda orzeczenie zgodnie z przepisami prawa greckiego.

45. W drodze skargi arbitrażowej z dnia 11 stycznia 2013 r. EN i jego akcjonariusze¹⁸ zainicjowali postępowanie arbitrażowe (sprawa ICC nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF) przeciwko Grecji w związku z naruszeniem wspomnianych umów oraz, w ramach tych umów, umów na budowę i modernizację okrętów podwodnych (niezapłacenie należnych kwot). EN i jego akcjonariusze wystąpili między innymi

¹⁶ FEK A' 246/15.11.2014.

¹⁷ Zobacz pkt 16 i 17 niniejszej opinii.

¹⁸ Grupa ThyssenKrupp nie jest stroną w tym postępowaniu.

o odszkodowanie za naruszenie przez Republikę Grecką zobowiązania do rozwiązania kwestii odzyskania pomocy państwa w sposób zgodny z art. 11 umowy ramowej. W tym względzie EN i jego akcjonariusze skarżą się na nałożony przez Republikę Grecką zakaz przyjmowania zamówień od marynarek wojennych innych państw i uzyskania ponownie koncesji na suchy dok.

46. Za pomocą skargi arbitrażowej z dnia 23 kwietnia 2014 r. Republika Grecka wszczęła na podstawie tego samego zapisu na sąd polubowny postępowanie arbitrażowe (sprawa ICC nr 20215/AGF/ZF¹⁹) przeciwko EN i jego akcjonariuszom w związku z naruszeniem umowy wykonawczej i umów na budowę i modernizację okrętów podwodnych, w szczególności obowiązku dostarczania okrętów podwodnych na uzgodnionych warunkach i w przewidzianych terminach. W kontekście tego postępowania arbitrażowego Republika Grecka zarzuca EN brak współpracy z nią w celu realizacji zobowiązań opisanych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r.

47. W dniu 27 maja 2014 r. EN i jego akcjonariusze wnieśli do sądu arbitrażowego ICC wniosek o zastosowanie środka tymczasowego, mający na celu zawieszenie wykonania dwóch decyzji ministra obrony narodowej i orzeczenia Polymeles Protodikeio Athinon (sądu okręgowego w Atenach, Grecja) w odniesieniu do sporu dotyczącego budowy i modernizacji okrętów podwodnych.

48. Zarządzeniem tymczasowym z dnia 14 października 2014 r. sąd arbitrażowy ICC oddalił ten wniosek. Sąd ów orzekł, że art. 12 ustawy nr 4237/2014 znajduje zastosowanie do wszystkich wierzycieli prywatnych i publicznych, w tym Republiki Greckiej oraz jej instytucji, i zakazuje wszelkiej egzekucji z aktywów EN²⁰.

49. W dniu 12 maja 2016 r. EN i jego akcjonariusze wnieśli do sądu arbitrażowego ICC kolejny wniosek o zastosowanie środka tymczasowego, mający na celu zawieszenie wykonania zlecenia windykacji wydanego przez władze greckie w dniu 4 grudnia 2015 r.²¹. Zwrócili się także do sądu arbitrażowego ICC, aby zabronił władzom greckim wszczęcia postępowania upadłościowego przeciwko EN w trakcie postępowania arbitrażowego.

50. Zarządzeniem tymczasowym z dnia 5 sierpnia 2016 r. sąd arbitrażowy ICC oddalił ów wniosek złożony przez EN i jego udziałowców, orzekając, że nie może ingerować w wykonanie decyzji 2009/610²². Sąd ów orzekł jednak, że odzyskanie pomocy może doprowadzić do upadłości EN, i w związku z tym zakazał Republice Greckiej podjęcia środka nacjonalizacji EN, przejęcia zarządu EN lub objęcia EN i jego aktywów postępowaniem upadłościowym bez wcześniejszego powiadomienia²³.

51. W dniu 10 kwietnia 2017 r. EN i jego udziałowcy złożyli do sądu arbitrażowego ICC wniosek o zastosowanie środka tymczasowego mający na celu podjęcie środków zabezpieczających, zakazujących Republice Greckiej objęcia EN zarządem specjalnym określonym w art. 68 ustawy nr 4307/2014.

¹⁹ Sprawa w toku.

²⁰ Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa ICC nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF), zarządzenie tymczasowe z dnia 14 października 2014 r., pkt 111–114. Zobacz także podobnie Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF/AYZ), orzeczenie końcowe z dnia 29 września 2017 r., pkt 619, 620.

²¹ Zobacz pkt 38 niniejszej opinii.

²² Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF), zarządzenie tymczasowe z dnia 5 sierpnia 2016 r., pkt 75, 76, 92(1).

²³ Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF), zarządzenie tymczasowe z dnia 5 sierpnia 2016 r., pkt 84–86, 92(2).

52. W rozstrzygnięciu z dnia 27 czerwca 2017 r. sąd arbitrażowy ICC przypomniał, że wkrótce wyda wyrok. Orzekł zatem, że wprowadzenie zarządu specjalnego w stosunku do EN prowadziłoby do pozbawienia akcjonariuszy EN kontroli nad spółką i że specjalny zarządca, wybrany przez wierzycieli, mógłby podejmować decyzje mające wpływ na pozycję EN w postępowaniu arbitrażowym. W związku z tym sąd arbitrażowy ICC nakazał Republice Greckiej powstrzymać się od podejmowania jakichkolwiek środków, które mogłyby zmienić kontrolę nad EN do czasu wydania orzeczenia końcowego²⁴.

53. W orzeczeniu końcowym sąd arbitrażowy ICC orzekł w odniesieniu do niniejszej sprawy, że EN w sposób ważny zgodził się na pozbawienie go koncesji na suchy dok i że w konsekwencji Republika Grecka nie naruszyła art. 11 umowy ramowej w tym zakresie. Sąd ten uznał także, że uniemożliwiając EN przyjmowanie zamówień na budowę okrętów wojennych dla innych państw, Republika Grecka naruszyła to postanowienie. Jednakże z braku związku przyczynowego pomiędzy tym naruszeniem a szkodą poniesioną przez EN i jego akcjonariuszy sąd polubowny nie nakazał Republice Greckiej zapłaty odszkodowania za to naruszenie²⁵.

54. Na rozprawie Republika Grecka poinformowała Trybunał, że wniosła skargę do sądów greckich o uchylenie tego orzeczenia. Postępowanie to jest nadal w toku.

B. Postępowanie arbitrażowe przed Międzynarodowym Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych (ICSID)

55. Działając w charakterze inwestorów EN, Iskandar i Akram Safowie, obywatele Libanu oraz akcjonariusze Privinvestu, rozpoczęli procedurę arbitrażową przeciwko Grecji przed Międzynarodowym Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych (ICSID), zgodnie z art. 9 umowy między Republiką Libańską a Republiką Grecką w sprawie wzajemnego popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, podpisanej w dniu 24 lipca 1997 r. (zwanej dalej „dwustronną umową inwestycyjną Grecja/Liban”)²⁶.

56. Iskandar i Akram Safowie uważają, że szereg działań władz greckich, w tym zakaz przyjmowania zamówień na okręty dla zagranicznych marynarek wojennych, stanowi naruszenie ochrony przyznanej inwestorom libańskim w Grecji na mocy dwustronnej umowy inwestycyjnej Grecja/Liban.

57. Postępowanie to jest obecnie w toku, a skarżący przedstawili swe uwagi dotyczące istoty sprawy w dniu 31 października 2017 r. Ich treść została przekazana Komisji w dniu 9 marca 2018 r.

58. Na rozprawie Komisja poinformowała Trybunał o wnioskach złożonych przez I. i A. Safów, w których można znaleźć, jak się wydaje, szereg argumentów przedstawionych w ramach postępowań arbitrażowych ICC, w tym w szczególności zapewnienia, jakich miała im udzielić Republika Grecka w kwestii nieodzyskiwania pomocy, prawa do używania suchego doku i zakazu przyjmowania zamówień na budowę okrętów dla marynarek wojennych innych państw.

59. Komisja zwróciła się do Trybunału o uściślenie wyroku, że biorąc pod uwagę fundamentalne znaczenie art. 107 i 108 TFUE dla porządku prawnego Unii, Republika Grecka byłaby zobowiązana do niewykonania orzeczenia arbitrażowego wydanego przez sąd arbitrażowy ICSID w zakresie, w jakim nakazywałby on Republice Greckiej zapłacenie odszkodowania za ewentualne odzyskanie pomocy lub środki podjęte w tym celu, takie jak likwidacja EN.

24 Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF/AYZ), orzeczenie z dnia 27 czerwca 2017 r., pkt 19–24.

25 Zobacz także podobnie Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF/AYZ), orzeczenie końcowe z dnia 29 września 2017 r., pkt 1427–1634 (część zatytułowana „Claim 4: EU State aid”).

26 Zobacz Iskandar Safa i Akram Safa przeciwko Republice Greckiej (sprawa ICSID nr ARB/16/20), zarejestrowana przez sekretarza generalnego ICSID dnia 5 lipca 2016 r.

VII. W przedmiocie uchybienia zobowiązaniom

A. Argumentacja stron

60. Zdaniem Komisji Republika Grecka uchybiła obowiązkowi wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), ponieważ nie odzyskała „ani jednego euro” od EN zgodnie z decyzją 2009/610, ani nie zastosowała środków alternatywnych, takich jak opisane w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r.

61. W odniesieniu do decyzji 2009/610 Komisja stwierdza, że Republika Grecka nie dość, że nie wykonała tej decyzji, to jeszcze utrudniała wszelką egzekucję przeciwko EN poprzez wprowadzenie moratorium przewidzianego w art. 12 ustawy nr 4237/2014²⁷.

62. W odniesieniu do pisma z dnia 1 grudnia 2010 r. Komisja utrzymuje, że Republika Grecka nie zastosowała się do żadnego z opisanych w nim zobowiązań²⁸. Dodaje, że władze greckie, zamiast wykonać wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowany, EU:C:2012:395), przyznały EN, jak się wydaje, dalsze wsparcie w postaci pomocy finansowej dla jego pracowników.

63. W odniesieniu do powołania się na art. 346 ust. 1 TFUE przez Republikę Grecką w toku postępowania poprzedzającego wniesienie skargi Komisja zauważa, że władze greckie nigdy nie powołały się na całkowitą niemożność odzyskania pomocy, lecz na to, że w świetle sytuacji ekonomicznej EN jej odzyskanie doprowadziłoby do upadłości EN i likwidacji tej spółki, co miałyby negatywny wpływ na podstawowe interesy bezpieczeństwa Grecji, ponieważ zagroziłoby realizacji umów „Archimedes” i „Neptun II” na budowę i modernizację okrętów podwodnych.

64. Tymczasem zdaniem Komisji jej pismo z dnia 1 grudnia 2010 r. umożliwiło władzom greckim wykonanie decyzji 2009/610 bez szkody dla podstawowych interesów bezpieczeństwa Republiki Greckiej, ale władze te nie wykonały zobowiązań, do których pismo to się odnosiło.

65. Ponadto Komisja kwestionuje zasadność, nawet obecnie, interesów bezpieczeństwa, na które powołuje się Republika Grecka, ponieważ władze greckie nigdy nie wyjaśniły, dlaczego budowa i modernizacja okrętów podwodnych musiała koniecznie odbywać się w obiektach EN, a nie w innych greckich stoczniach, zwłaszcza po powierzeniu projektu budowy i modernizacji okrętów podwodnych marynarce wojennej zgodnie z art. 26 ustawy nr 4258/2014.

66. Republika Grecka podnosi, że podjęła wszystkie środki niezbędne do zastosowania się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

67. W odniesieniu do decyzji 2009/610 Republika Grecka przedstawia trudności, które napotkała przy identyfikacji aktywów służących działalności cywilnej i przy wykonaniu art. 17 tej decyzji, zgodnie z którym pomoc powinna zostać odzyskana z tych właśnie aktywów EN.

68. Zdaniem Republiki Greckiej art. 12 ustawy nr 4237/2014 nie stanowi środka, który utrudnia odzyskanie pomocy, ponieważ wprowadzone przez niego moratorium stanowi przeszkodę w egzekucji należności tylko w zakresie, w jakim może to wpływać na działalność wojskową EN. Podnosi ona, że wydanie zleceń windykacji oraz wszczęcie postępowania w celu ich wykonania dowodzą, że przepis ten nie utrudnia wykonania decyzji 2009/610.

²⁷ Zobacz pkt 28 niniejszej opinii.

²⁸ Zobacz pkt 20 i 22 niniejszej opinii.

69. Ponadto inicjatywy podjęte w celu odzyskania najpierw 80% kwoty pomocy podlegającej odzyskaniu, a następnie jej pozostałych 20%, stanowią wykonanie tej decyzji.

70. W odniesieniu do pisma z dnia 1 grudnia 2010 r. Republika Grecka poinformowała o braku jakiegokolwiek współpracy ze strony EN, która była niezbędna do realizacji zobowiązań zawartych w tym piśmie.

71. W tym względzie twierdzi ona, że co się tyczy sprzedaży aktywów służących działalności cywilnej, to po pierwsze, EN nie podjął żadnych działań w tym zakresie, a po drugie, władze greckie nie mogły jednostronnie pozbawić EN tych aktywów bez poważnych komplikacji prawnych, w szczególności w postępowaniach arbitrażowych.

72. W odniesieniu do koncesji na suchy dok Republika Grecka uważa, że za pomocą art. 169 ust. 2 ustawy nr 4099/2012 dostosowała się w pełni do obowiązku jej zniesienia i odzyskania powiązanych z nią gruntów. Uważa, że zwrot omawianego gruntu państwu greckiemu potwierdzają kopie wpisu tej transakcji w księdze wieczystej, które władze greckie przekazały Komisji.

73. W odniesieniu do nałożonego na EN zakazu kontynuacji działalności cywilnej przez okres 15 lat od dnia 1 października 2010 r. Republika Grecka uważa, że decyzja podjęta w tym celu w dniu 14 kwietnia 2010 r. przez zarząd EN na 130. posiedzeniu wystarcza do wykonania zobowiązania podjętego w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. Republika Grecka podnosi ponadto, że nie ma żadnego dowodu na to, iż EN kontynuował działalność cywilną w okresie obowiązywania zakazu.

74. W odniesieniu do gwarancji, o której mowa w art. 16 decyzji 2009/610, Republika Grecka utrzymuje, że zgodnie z pismem z dnia 1 grudnia 2010 r. EN ma obowiązek nie wszczynać postępowania na podstawie gwarancji rekompensaty lub w związku z nią. Natomiast Republika Grecka ma obowiązek jedynie powoływać się na nieważność tej gwarancji przed każdym organem sądowym lub pozasądowym. Okazji ku temu jeszcze nie było.

75. Wreszcie, co się tyczy dowodów, które władze greckie musiały przekazywać Komisji zgodnie z pismem z dnia 1 października 2010 r., Republika Grecka wskazuje, że po dniu 30 września 2011 r. EN nie opublikował bilansu w związku ze swoją złą sytuacją gospodarczą i brakiem działalności cywilnej. Republika Grecka dodaje, że z uwagi na brak jakiegokolwiek współpracy ze strony EN nie wie, w jaki sposób mogłaby zobowiązać EN do przedstawienia Komisji wykazu prac wykonywanych w stoczni.

76. Wreszcie, wobec braku jakiegokolwiek współpracy ze strony EN przy wykonaniu decyzji 2009/610 w sposób określony w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. Republika Grecka uważa, że co do zasady EN powinien podlegać postępowaniu upadłościowemu. Tymczasem w związku z potrzebą realizacji umów „Archimedes” i „Neptun II” w stoczni EN oraz z faktem, że rozpoczęte postępowanie upadłościowe obejmowałoby cały majątek EN, zarówno cywilny, jak i wojskowy, Republika Grecka podnosi, że wykonanie decyzji 2009/610 przez wszczęcie postępowania upadłościowego oraz, ewentualnie, poprzez likwidację EN byłoby sprzeczne z jej podstawowymi interesami bezpieczeństwa chronionymi przez art. 346 ust. 1 TFUE.

B. Ocena

77. Na wstępie należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach postępowania w sprawie „podwójnego uchybienia” zobowiązaniom państwa członkowskiego datą odniesienia dla oceny istnienia uchybienia jest data upływu terminu wyznaczonego w wezwaniu do usunięcia uchybienia wydanego na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE²⁹.

78. W niniejszym przypadku, ponieważ Komisja – zgodnie z art. 260 ust. 2 TFUE – skierowała do Republiki Greckiej wezwanie do usunięcia uchybienia w dniu 27 listopada 2014 r., datą odniesienia dla stwierdzenia istnienia uchybienia jest data upływu dwumiesięcznego terminu wyznaczonego w tym piśmie, czyli dzień 27 stycznia 2015 r.

1. Decyzja 2009/610

79. Oczywiście jest, że w tym terminie Republika Grecka nie wykonała art. 2, 3, 5, 6, 8, 9 i 11–15 decyzji 2009/610, ponieważ nie uruchomiła żadnego środka odzyskania pomocy. Zlecenie częściowej windykacji na kwotę w wysokości 523 352 889,23 EUR, która stanowiła około 80% kwoty podlegającej odzyskaniu, przyjęto bowiem dopiero w dniu 4 grudnia 2015 r.³⁰, czyli po upływie ponad dziesięciu miesięcy od daty odniesienia.

80. Moim zdaniem kwestia tego, czy art. 12 ustawy nr 4237/2014 uniemożliwia, jak utrzymuje Komisja, odzyskanie pomocy, nie ma znaczenia, ponieważ nawet jeśli dokonać wykładni jego niejednoznacznych sformułowań³¹ w ten sposób, to prawo krajowe nie może uzasadniać niewykonania decyzji Komisji takiej jak ta, której dotyczy niniejsza sprawa, i a fortiori wyroku Trybunału.

81. W odniesieniu do art. 16 decyzji nr 2009/610, który nakłada na Republikę Grecką obowiązek wstrzymania gwarancji udzielonej przez ETVA na rzecz HDW-Ferrostaal, należy podkreślić, że gwarancja ta została przyznana przez ETVA, który to bank od roku 2002 nie należy już do państwa greckiego. W związku z tym, nawet jeżeli Republika Grecka nie może zagwarantować, że następcą prawnym ETVA zrezygnuje z gwarancji, w trakcie rozprawy Republika Grecka nie twierdziła, że jest prawnie niemożliwe zniesienie przez nią tej gwarancji na mocy ustawy lub innego środka ustawodawczego mającego taki skutek. Tymczasem według stanu na dzień odniesienia taki środek nie został podjęty. W związku z tym Republika Grecka nie wykonała art. 16 decyzji 2009/610.

82. Z uwagi na to, że wykonanie art. 17–19 decyzji 2009/610 zależy od wykonania art. 2, 3, 5, 6, 8, 9 i 11–15, jest oczywiste, że w dniu odniesienia Republika Grecka nie wykonała art. 17–19 tej decyzji i tym samym wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

2. Powołanie się na art. 346 ust. 1 TFUE przez Republikę Grecką

83. Jako uzasadnienie niewykonania przez siebie decyzji 2009/610 Republika Grecka wskazuje art. 346 ust. 1 TFUE, utrzymując, że wszczęcie postępowania upadłościowego wobec EN w celu odzyskania niezgodnej z rynkiem wewnętrznym pomocy zagroziłoby wykonaniu umów „Archimedes” i „Neptun II”, a przez to byłoby sprzeczne z jej podstawowymi interesami w zakresie bezpieczeństwa.

84. Argument ten należy oddalić z trzech powodów.

²⁹ Zobacz wyroki: z dnia 17 października 2013 r., Komisja/Belgia (C-533/11, EU:C:2013:659, pkt 32); z dnia 13 maja 2014 r., Komisja/Hiszpania (C-184/11, EU:C:2014:316, pkt 35); z dnia 2 grudnia 2014 r.: Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 27); Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 45), a także wyrok z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 49).

³⁰ Zobacz pkt 38 niniejszej opinii.

³¹ Sąd arbitrażowy ICC podziela tę samą opinię co Komisja na temat wykładni art. 12 ustawy nr 4237/2014. Zobacz pkt 28 i 48 niniejszej opinii.

85. W pierwszej kolejności, po pierwsze, wykonanie decyzji nakazującej odzyskanie pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym nie musi nieuchronnie oznaczać upadłości przedsiębiorstwa znajdującego się w trudnej sytuacji, takiego jak EN. Istnieją bowiem krajowe środki odwoławcze pozwalające temu przedsiębiorstwu na obronę na szczeblu krajowym przed środkami windykacyjnymi, które mogą umożliwić mu zapobieżenie poważnej i nieodwracalnej szkodzie wynikającej ze zwrotu pomocy, takiej jak ta, która wynikłaby z likwidacji³². Likwidacja jest bowiem jedynie środkiem ostatecznym odzyskania pomocy.

86. Po drugie, w dniu odniesienia Republika Grecka nawet nie wydała jeszcze zlecenia windykacji pomocy, podczas gdy takie zlecenie nie spowodowałoby postawienia EN w stan upadłości³³ ani nie naruszałoby podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa. Nie podjęła ona zatem nawet najbardziej podstawowego środka do rozpoczęcia odzyskiwania pomocy.

87. Co więcej, nic nie uniemożliwiało jej zwrócenia się do greckiego sądu o powołanie zarządu specjalnego w EN, co było możliwe już w dniu odniesienia (czyli 27 stycznia 2015 r.), ale co Republika Grecka zrobiła dopiero w dniu 17 października 2017 r., z ponaddwuletnim opóźnieniem.

88. W drugiej kolejności art. 346 ust. 1 TFUE należy poddawać ścisłej wykładni³⁴, zgodnie z którą „środki, [...] które odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojennymi [...] nie mogą negatywnie wpływać na warunki konkurencji na rynku wewnętrznym w odniesieniu do produktów, które nie są przeznaczone wyłącznie do celów wojskowych”³⁵.

89. Tymczasem brak odzyskania pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem, przyznanej na rzecz działalności cywilnej EN, ma efekt odwrotny niż zamierzony przez to postanowienie, ponieważ pozwala na dalsze trwanie zakłócenia konkurencji. W tym względzie fakt, że EN nie kontynuuje de facto działalności cywilnej, nie oznacza, że zakłócenie konkurencji nie istnieje.

90. W trzeciej i ostatniej kolejności, nawet gdyby argument Republiki Greckiej był zasadny, należy jeszcze stwierdzić, że zobowiązania określone w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. zostały uzgodnione, w drodze wspólnego porozumienia, przez Komisję, Republikę Grecką i EN w celu wykonania decyzji 2009/610 bez szkody dla podstawowych interesów bezpieczeństwa Republiki Greckiej³⁶. Jak bowiem orzekł Trybunał, pismo to „nie zastąpiło decyzji 2009/610 [...], odnotowywało bowiem jedynie ostatnie zobowiązania władz greckich [oraz] wskazywało, że o ile faktycznie zostaną one wykonane, Komisja uzna, że decyzja 2009/610 została wykonana”³⁷. Tymczasem Republika Grecka nie wywiązała się ze swoich zobowiązań.

32 Zobacz postanowienie prezesa Trybunału z dnia 14 grudnia 2011 r., Alcoa Trasformazioni/Komisja [C-446/10 P(R), niepublikowane, EU:C:2011:829, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo].

33 Zobacz podobnie wyrok z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja (C-63/14, EU:C:2015:458, pkt 54).

34 Zobacz wyroki: z dnia 7 czerwca 2012 r., *Insinööritoimisto InsTiimi* (C-615/10, EU:C:2012:324, pkt 35); a także z dnia 28 lutego 2013 r., *Ellinika Nafpigeia/Komisja* (C-246/12 P, niepublikowany, EU:C:2013:133, pkt 17).

35 Wyrok z dnia 28 lutego 2013 r., *Ellinika Nafpigeia/Komisja* (C-246/12 P, niepublikowany, EU:C:2013:133, pkt 20).

36 Zobacz pkt 20 i ,21 niniejszej opinii.

37 Wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., *Komisja/Grecja* (C-485/10, niepublikowany, EU:C:2012:395, pkt 38).

3. Niewykonanie zobowiązań wyszczególnionych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r.

a) Przerwanie działalności cywilnej EN

91. W odniesieniu do przerwania przez EN jego działalności cywilnej na okres 15 lat należy, po pierwsze, zauważyć, że w piśmie określającym jego zobowiązania z dnia 27 października 2010 r. EN zaakceptował przerwanie tej działalności i wskazał, że przedstawi w tym względzie decyzję swojego zarządu jako dowód tego przerwania³⁸.

92. Niemniej jednak decyzja podjęta w dniu 14 kwietnia 2010 r. przez jego zarząd na 130. posiedzeniu, na którym opiera się Republika Grecka, nie dotyczy tego zobowiązania, ponieważ jest wcześniejsza od pisma określającego zobowiązania EN z dnia 27 października 2010 r. i nie zawiera żadnej decyzji o przerwaniu działalności cywilnej na okres 15 lat. Przeciwnie, stanowi ona jedynie, że „działalność inna niż stoczniowa jest obecnie całkowicie przerwana”.

93. Następnie, jak wynika z orzeczenia końcowego sądu arbitrażowego MIH, Privinvest jasno wyraził w piśmie z dnia 24 listopada 2010 r. brak zgody na zobowiązania podjęte przez EN w jego piśmie z dnia 27 października 2010 r., podpisanym przez jego poprzednie kierownictwo, w tym w szczególności zakaz ponownego nabycia aktywów cywilnych i uzyskania koncesji na suchy dok³⁹. Mając na względzie brak zgody ze strony większościowego akcjonariusza na rzeczone zobowiązania, nie jest dla mnie niespodzianką, że zarząd EN nigdy nie podjął formalnej decyzji o przerwaniu działalności cywilnej.

b) Sprzedaż aktywów cywilnych lub ich zwrot państwu greckiemu

94. W odniesieniu do sprzedaży aktywów związanych z działalnością cywilną EN między władzami greckimi a EN ustalono, że jeżeli licytacje nie doprowadzą do sprzedaży całości lub części aktywów cywilnych, EN przeniesie je na państwo greckie w ramach alternatywnego wykonania obowiązku odzyskania pomocy.

95. Nawet jeżeli EN w żaden sposób nie współpracował z władzami greckimi w celu wykonania tego zobowiązania⁴⁰, nie zmienia to faktu, że państwo greckie nie wykorzystało przysługujących mu środków z zakresu władzy publicznej do zajęcia i odzyskania tych aktywów.

96. W tym zakresie Republika Grecka podnosi, że nie mogła jednostronnie pozbawić EN tych aktywów bez poważnych komplikacji prawnych, a w szczególności pogorszenia swojej pozycji w postępowaniu arbitrażowym ICC wszczętym przeciwko niej przez EN i jego akcjonariuszy⁴¹.

97. W ramach tego postępowania arbitrażowego EN i jego akcjonariusze zarzucali jej bowiem zamiar przeprowadzenia – poprzez wykonanie decyzji 2009/610 lub wykonanie zobowiązań zawartych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. – wyłączenia lub nacjonalizacji EN.

38 Jest to kwestia odrębna od tego, czy EN faktycznie zaprzestał działalności cywilnej z powodu braku pracy.

39 Zobacz także podobnie *Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej* (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF/AYZ), orzeczenie końcowe z dnia 29 września 2017 r., pkt 341–348.

40 Zobacz pkt 93 niniejszej opinii.

41 Postępowania arbitrażowe wszczęte w niniejszej sprawie wskazują, że gospodarcze sądy arbitrażowe są zmuszone do zajmowania się kwestiami dotyczącymi prawa Unii, w tym w dziedzinie pomocy państwa. Zasadnicza niemożność zwracania się przez te sądy do Trybunału z pytaniami prejudycjalnymi, którą Trybunał ostatnio potwierdził nawet w odniesieniu do sądów polubownych ustanowionych w drodze umowy między państwami członkowskimi [zob. w szczególności wyrok z dnia 6 marca 2018 r., *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, pkt 45–49)], stanowi problem dla jednolitości stosowania i wykładni prawa Unii, w szczególności w najbardziej wrażliwych dziedzinach, takich jak prawo konkurencji i pomocy państwa.

98. W postanowieniu w przedmiocie środka tymczasowego⁴² sąd arbitrażowy ICC wprawdzie zakazuje Republice Greckiej nacjonalizacji, zajęcia lub wejścia w posiadanie aktywów EN bez wcześniejszego powiadomienia.

99. Co więcej, takie nabycie aktywów cywilnych EN mogło zagrozić pozycji Republiki Greckiej w postępowaniu arbitrażowym CIRDI, zainicjowanym przeciwko niej przez I. i A. Safów, o naruszenie ochrony przyznanej inwestorom libańskim w Grecji dwustronną umową inwestycyjną Grecja/Liban.

100. Jednakże żadna z tych okoliczności nie stanowi uzasadnienia dla zaniechania podjęcia kroków niezbędnych do wykonania zobowiązań wskazanych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. w celu wykonania decyzji 2009/610, zwłaszcza w świetle faktu, że podpisując pismo określające zobowiązania z dnia 27 października 2010 r., EN wyraził zgodę na przejęcie przez państwo greckie aktywów przeznaczonych do działalności cywilnej w przypadku niemożności dokonania ich sprzedaży w drodze licytacji.

c) Koncesja na suchy dok

101. Koncesja na suchy dok została przyznana EN przez art. 1 ust. 15 ustawy nr 2302/1995. Mogła zatem zostać zniesiona jedynie przez przepis ustawowy, co nastąpiło w drodze art. 169 ust. 2 ustawy nr 4099/2012.

102. Niemniej jednak zarówno sąd arbitrażowy ICC, jak i Monomeles Protodikeio Athinon (sąd okręgowy w składzie jednoosobowym w Atenach) stwierdziły, że EN nigdy nie zwrócił gruntu publicznego objętego koncesją na suchy dok⁴³. W istocie bowiem, ponieważ EN i jego akcjonariusze kwestionowali podjęte przez EN w piśmie z dnia 27 października 2010 r. zobowiązanie do zwrotu tego gruntu państwu greckiemu, EN nigdy nie zwrócił rzeczzonego gruntu państwu greckiemu.

103. Komisja słusznie uważa zatem, że art. 169 ust. 2 ustawy nr 4099/2012 nie wystarcza sam w sobie do wykonania zobowiązania.

d) Gwarancja rekompensaty

104. W odniesieniu do gwarancji rekompensaty, o której mowa w art. 16 decyzji 2009/610, należy zaznaczyć, że zgodnie z pismem z dnia 1 grudnia 2010 r. EN z niej zrezygnuje i nie będzie wszczynać żadnego postępowania na jej podstawie lub w związku z nią. Z akt sprawy nie wynika, że taka rezygnacja miała miejsce ani że Republika Grecka zniosła ową gwarancję w drodze ustawy⁴⁴. W związku z tym nie wywiązała się ona z tego zobowiązania.

e) Sprawozdania roczne

105. Wreszcie, w odniesieniu do sprawozdań rocznych dotyczących wykonania decyzji 2009/610, które władze greckie miały sporządzać i przedkładać Komisji, powinny one zawierać dowody wskazujące na to, że EN nie prowadził żadnej działalności cywilnej, oraz informacje dotyczące stanu (własności i sposobu używania) aktywów odzyskanych przez władze greckie.

42 Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF), postanowienie tymczasowe z dnia 5 sierpnia 2016 r., pkt 79–86, 92(2).

43 Zobacz Hellenic Shipyards i in. przeciwko Republice Greckiej (sprawa CCI nr 18675/GZ/MHM/AGF/ZF/AYZ), orzeczenie końcowe z dnia 29 września 2017 r., pkt 373, 374, 422, 424, 573–578; wyrok nr 725/2018 z dnia 8 marca 2018 r. Monomeles Protodikeio Athinon (sąd okręgowy w składzie jednoosobowym w Atenach), s. 13.

44 Zobacz pkt 81 niniejszej opinii.

106. Nawet gdyby można było przyjąć, że w braku bilansów rocznych sporządzanych przez EN władzom greckim trudno było o dowody przerwania działalności cywilnej, nie zmienia to faktu, iż władze greckie nie odzyskały aktywów EN służących prowadzeniu przez tę spółkę działalności cywilnej zgodnie z zobowiązaniem przedstawionym w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. W konsekwencji Republika Grecka nie była w stanie dotrzymać również zobowiązania do sporządzania rozpatrywanych sprawozdań rocznych na temat własności i sposobu używania odzyskanych aktywów cywilnych.

107. Z powyższego wynika, że Republika Grecka nie wykonała swoich zobowiązań określonych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. Pozbawiła się zatem możliwości wykonania decyzji 2009/610 bez narażania na szwank swoich podstawowych interesów bezpieczeństwa. W zakresie, w jakim mogła realizować zobowiązania zawarte w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r., lecz tego nie uczyniła, nie może ona powoływać się na art. 346 ust. 1 TFUE, nawet jeżeli takie postępowanie zostało w części lub w całości podyktowane strategią obrony w postępowaniach arbitrażowych między nią a EN i jego akcjonariuszami.

108. W tych okolicznościach należy stwierdzić, że nie podejmując wszystkich środków zapewniających wykonanie wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), Republika Grecka uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na mocy art. 260 ust. 1 TFUE.

VIII. W przedmiocie kar pieniężnych

109. Jeżeli Trybunał orzeknie, że Republika Grecka nie zastosowała się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), może na podstawie art. 260 ust. 2 akapit drugi TFUE nałożyć na to państwo członkowskie okresową karę pieniężną lub ryczałt.

110. Mając na względzie odmienny charakter obu kar wnioskowanych przez Komisję, należy rozpatrzyć odrębnie kwestię celowości zasądzenia od Republiki Greckiej okresowej kary pieniężnej oraz kwestię zasądzenia od tego państwa ryczałtu, jak również, w razie konieczności, kwestię kwoty ryczałtu.

A. W przedmiocie okresowej kary pieniężnej

1. Argumentacja stron

111. W oparciu o swój komunikat w sprawie stosowania art. 260 TFUE⁴⁵ Komisja zwraca się do Trybunału o obciążenie Republiki Greckiej okresową karą pieniężną w wysokości 34 974 EUR dziennie.

112. Zgodnie z tym komunikatem kwotę dziennej okresowej kary pieniężnej oblicza się poprzez pomnożenie standardowej stawki ryczałtu w wysokości 670 EUR przez współczynnik wagi naruszenia i współczynnik czasu trwania⁴⁶. Otrzymany wynik jest następnie mnożony przez współczynnik „n”, uwzględniający jednocześnie zdolność karanego państwa członkowskiego do zapłaty oraz liczbę głosów, jaką posiada ono w Radzie.

⁴⁵ Zobacz komunikat Komisji SEC(2005) 1658 z dnia 13 grudnia 2005 r. (Dz.U. 2007, C 126, s. 15), zaktualizowany przez komunikat Komisji – Aktualizacja danych wykorzystywanych do obliczania kar ryczałtowych i okresowych kar pieniężnych wskazywanych Trybunałowi Sprawiedliwości przez Komisję w ramach postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (2017/C 431/02) (Dz.U. 2017, C 431, s. 3). W niniejszej sprawie Komisja zastosowała komunikat Komisji C(2015) 5511 final z dnia 5 sierpnia 2015 r.

⁴⁶ Współczynnik wagi naruszenia wynosi od „1 do 20”. Współczynnik czasu trwania wynosi „0,10” za każdy miesiąc czasu trwania naruszenia.

113. W celu określenia współczynnika wagi naruszenia (od „1 do 20”) Komisja wzięła pod uwagę fundamentalny charakter postanowień traktatu FUE w dziedzinie pomocy państwa, negatywne skutki nieodzyskanej pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem dla sektora stoczniowego, znaczną kwotę pomocy podlegającej odzyskaniu, okoliczność, iż Republika Grecka nie odzyskała do tej pory ani jednego euro, i powtarzalność stanowiącego naruszenie zachowania tego państwa członkowskiego w dziedzinie pomocy państwa. Na tej podstawie Komisja ustaliła współczynnik wagi naruszenia na „5”.

114. Jeśli chodzi o czas trwania naruszenia, Komisja uwzględniła 48 miesięcy, które upłynęły między dniem ogłoszenia wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), i dniem wniesienia przez nią skargi do Trybunału, czyli 22 lipca 2016 r. Na tej podstawie Komisja ustaliła współczynnik czasu trwania w dopuszczalnej wartości maksymalnej „3”.

115. Republika Grecka kwestionuje współczynniki wagi i czasu trwania naruszenia przyjęte przez Komisję. W tym względzie podnosi ona, że Komisja nie wzięła pod uwagę szeregu elementów, które zmniejszają wagę naruszenia, jak faktu, że EN nie prowadzi żadnej działalności cywilnej od 2010 r., a tym samym nie wywiera już żadnej presji konkurencyjnej na inne przedsiębiorstwa z branży stoczniowej. Republika Grecka zwraca również uwagę na liczne trudności, które napotkała w trakcie wykonywania decyzji 2009/610, w szczególności rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego ICC z dnia 27 czerwca 2017 r.⁴⁷. Wreszcie, kwestionuje ona zarzucaną powtarzalność jej stanowiącego naruszenie zachowania w dziedzinie pomocy państwa. Z tych powodów Republika Grecka uważa, że współczynniki wagi i czasu trwania naruszenia nie mogą być wyższe niż 1.

116. W odniesieniu do zdolności płatniczych Komisja proponuje zastosowanie specjalnego współczynnika „*n*” w wysokości najbardziej aktualnej w dniu wydania wyroku. Zgodnie z komunikatem Komisji współczynnik ten oblicza się według następującego wzoru⁴⁸:

$$\sqrt{\frac{PKB\ n}{PKB\ Lux} \times \frac{g.l.n}{g.l.Lux}}$$

117. Jeśli chodzi o Grecję, w ostatnim komunikacie Komisji ustalono ten współczynnik na 3,17⁴⁹.

118. Republika Grecka uważa, że należy zastosować współczynnik specjalny „*n*” możliwie jak najbardziej aktualny, aby uwzględnić znaczny spadek PKB w Grecji. Zarzuca ona Komisji, że ta nie uwzględniła rzeczywistego stanu greckiej gospodarki i faktu, że kraj ten jest nadal objęty programem dostosowań makroekonomicznych, gdyż nie może skutecznie uzyskiwać finansowania na rynkach finansowych. Wreszcie, uważa ona, że współczynnik specjalny „*n*” nie został ustalony prawidłowo, ponieważ począwszy od dnia 1 kwietnia 2017 r., traktat FUE ostatecznie zniósł system ważenia głosów w Radzie⁵⁰ i zastąpił go systemem podwójnej większości państw członkowskich i ludności, w którym każde państwo członkowskie ma w Radzie jeden głos. Republika Grecka uważa zatem, że wpływ na forum Rady państw członkowskich, których liczba ludności i PKB są porównywalne z Grecją, istotnie zmalał.

⁴⁷ Zobacz pkt 51 i 52 niniejszej opinii.

⁴⁸ *PKB n* = produkt krajowy brutto (PKB) danego państwa członkowskiego w milionach euro, *PKB Lux* = PKB Luksemburga, *g.l.n* = liczba głosów, jakimi dysponuje dane państwo członkowskie w Radzie według systemu ustanowionego w art. 205 traktatu, *g.l.Lux* = liczba głosów Luksemburga.

⁴⁹ Zobacz komunikat Komisji – Aktualizacja danych wykorzystywanych do obliczania kar ryczałtowych i okresowych kar pieniężnych wskazywanych Trybunałowi Sprawiedliwości przez Komisję w ramach postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (Dz.U. 2017, C 431, s. 3).

⁵⁰ Zobacz art. 16 ust. 4 TUE i art. 3 ust. 3 Protokołu (nr 36) w sprawie postanowień przejściowych (Dz.U. 2012, C 326, s. 322).

2. Ocena

119. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem „nałożenie okresowej kary pieniężnej jest co do zasady uzasadnione tylko wówczas, gdy uchybienie wynikające z niewykonania wcześniejszego wyroku trwa do czasu oceny okoliczności faktycznych przez Trybunał”⁵¹. Co więcej, okresowa kara pieniężna powinna zostać zatem nałożona jedynie wówczas, gdy uchybienie trwałoby nadal w dniu ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie⁵².

120. Uważam, że w niniejszej sprawie uchybienie wynikające z niewykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), trwało przynajmniej do czasu przedstawienia niniejszej opinii. Republika Grecka nie wykonała bowiem ani decyzji 2009/610, ani też całości zobowiązań wyszczególnionych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. O ile objęcie EN zarządciem specjalnym⁵³ jest krokiem niezbędnym w celu odzyskania pomocy uznanej za niezgodną ze wspólnym rynkiem przez decyzję 2009/610, o tyle nie jest samo w sobie wystarczające do stwierdzenia, że Republika Grecka wykonała zobowiązania nałożone na nią w tej decyzji.

121. W tych okolicznościach uważam, że zasądzenie od Republiki Greckiej okresowej kary pieniężnej stanowi odpowiedni środek do zapewnienia pełnego wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

122. Co się tyczy wysokości i postaci tej okresowej kary pieniężnej, Trybunał orzekł, że „[...] zgodnie z utrwalonym orzecznictwem do [niego] należy ustalenie, w ramach przysługującej mu swobodnej oceny, okresowej kary pieniężnej w ten sposób, by była ona, po pierwsze, stosowna do okoliczności sprawy, a po drugie, proporcjonalna do stwierdzonego uchybienia oraz do możliwości finansowych danego państwa członkowskiego [...]. Propozycje Komisji dotyczące okresowej kary pieniężnej nie mogą wiązać Trybunału i stanowią jedynie użyteczny punkt odniesienia. Podobnie wytyczne takie jak zawarte w komunikatach Komisji nie wiążą Trybunału, lecz przyczyniają się do zagwarantowania przejrzystości, przewidywalności i pewności prawa w zakresie działań podejmowanych przez samą Komisję, kiedy instytucja ta składa propozycje Trybunałowi [...]. W ramach postępowania na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE dotyczącego utrzymującego się uchybienia ze strony państwa członkowskiego, pomimo że uchybienie to zostało już stwierdzone w pierwszym wyroku wydanym na podstawie [...] art. 258 TFUE, Trybunał musi bowiem zachować swobodę ustalenia okresowej kary pieniężnej nałożonej w wysokości i formie, które uważa za odpowiednie do skłonienia tego państwa członkowskiego do położenia kresu niewykonaniu zobowiązań wynikających z tego pierwszego wyroku Trybunału”⁵⁴.

123. Zgodnie z tym samym orzecznictwem „[d]o podstawowych kryteriów, które należy uwzględnić przy ustalaniu kwoty okresowej kary pieniężnej – w celu zapewnienia, że kara ta wywrze odpowiedni nacisk, wymuszając jednolite i skuteczne stosowanie prawa Unii – zalicza się co do zasady wagę naruszenia, czas jego trwania oraz możliwości finansowe zainteresowanego państwa członkowskiego. Stosując te kryteria, trzeba wziąć pod uwagę w szczególności skutki niewykonania wyroku dla interesów prywatnych i interesu publicznego oraz stopień pilności w doprowadzeniu do zastosowania się przez dane państwo członkowskie do jego zobowiązań”⁵⁵.

51 Wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 87); wyrok z dnia 22 czerwca 2016 r., Komisja/Portugalia (C-557/14, EU:C:2016:471, pkt 61).

52 Zobacz wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 51).

53 Zobacz pkt 41 niniejszej opinii.

54 Wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 95, 96 i przytoczone tam orzecznictwo).

55 Wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także podobnie wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 97); z dnia 22 czerwca 2016 r., Komisja/Portugalia (C-557/14, EU:C:2016:471, pkt 70); z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 92).

124. Co się tyczy w pierwszej kolejności wagi naruszenia, należy przypomnieć, że postanowienia traktatu FUE w dziedzinie pomocy państwa są normami o fundamentalnym znaczeniu, ponieważ stanowią wyraz jednego z podstawowych zadań powierzonych Unii na mocy art. 3 ust. 1 lit. c) TFUE⁵⁶.

125. W niniejszej sprawie wystarczy stwierdzić, że władze greckie dotychczas nie odzyskały ani jednego euro pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem w celu zastosowania się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395). Wręcz przeciwnie, kwotę podlegającą odzyskaniu zwiększają nieustannie narastające odsetki, przez co w momencie rozprawy przekraczała ona 670 mln EUR, czyli ponad 2,6-krotność kwoty początkowej.

126. Fakt, że zdaniem Republiki Greckiej EN nie prowadzi już działalności cywilnej, nie ma żadnego wpływu na wagę naruszenia, ponieważ w żaden sposób nie znosi korzyści gospodarczej, którą spółka ta uzyskała pod postacią niezgodnej ze wspólnym rynkiem pomocy państwa w okresie, w którym taką działalność prowadziła.

127. W tych okolicznościach uważam, że przyjmując współczynnik wagi naruszenia wynoszący „5”, Komisja nie uwzględniła prawidłowo wagi naruszenia w propozycji okresowej kary pieniężnej.

128. Chociaż w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja (C-369/07, EU:C:2009:428), Trybunał nałożył karę dzienną w wysokości 16 000 EUR, która zdaniem Komisji w niniejszej sprawie odpowiada współczynnikowi wagi naruszenia wynoszącemu „3”, Trybunał zgodził się, że „kwoty pomocy, w odniesieniu do których [Republika Grecka] nie przedstawiła dowodów zwrotu, mają relatywnie niedużą wysokość w stosunku do ogólnej kwoty będącej przedmiotem [decyzji Komisji]”⁵⁷.

129. Tymczasem w niniejszej sprawie brak odzyskania jakiegokolwiek pomocy czy brak realizacji zobowiązań zawartych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. jest całkowity. Sądzę zatem, że współczynnik wagi naruszenia w wysokości „5” nie jest odpowiedni do okoliczności niniejszej sprawy⁵⁸.

130. W drugiej kolejności, co się tyczy czasu trwania naruszenia, który musi być oceniany w chwili dokonywania oceny okoliczności faktycznych przez Trybunał⁵⁹, stwierdzam, że od dnia ogłoszenia wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), upłynęło prawie sześć lat. Czas trwania naruszenia jest zatem znaczny.

131. Mimo że art. 260 ust. 1 TFUE nie uściśla terminu, w którym powinno nastąpić wykonanie wyroku, troska o bezzwłoczne i jednolite stosowanie prawa Unii wymaga, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, by wykonanie to rozpoczęło się bezzwłocznie oraz by zostało zakończone w najkrótszym możliwym terminie⁶⁰.

⁵⁶ Zobacz wyrok z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja (C-369/07, EU:C:2009:428, pkt 118–121 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 11 grudnia 2012 r., Komisja/Hiszpania (C-610/10, EU:C:2012:781, pkt 125–127).

⁵⁷ Zobacz wyrok z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja (C-369/07, EU:C:2009:428, pkt 122).

⁵⁸ W sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku z dnia 12 lipca 2005 r., Komisja/Francja (C-304/02, EU:C:2005:444), Komisja przyjęła współczynnik wagi naruszenia wynoszący „10”. Komisja zarzucała Republice Francuskiej niezgodność sposobów pomiaru wielkości minimalnej oczek sieci z przepisami Unii, niewystarczającą kontrolę, która pozwalała na sprzedaż ryb niewymiarowych, i łagodną postawę władz francuskich przy ściganiu nadużyć. Na rozprawie Komisja twierdziła, że w niektórych przypadkach „podwójnego uchybienia” w dziedzinie pomocy państwa zastosowała współczynnik wagi osiągający „7” lub „8”.

⁵⁹ Zobacz wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁶⁰ Zobacz wyroki: z dnia 22 czerwca 2016 r., Komisja/Portugalia (C-557/14, EU:C:2016:471, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 100).

132. W trzeciej kolejności, w odniesieniu do możliwości finansowych Republiki Greckiej, Trybunał konsekwentnie akceptuje przy obliczaniu kar finansowych branie pod uwagę PKB danego państwa członkowskiego oraz liczby głosów, jaką posiada ono w Radzie⁶¹.

133. Co się tyczy PKB, Trybunał orzekł już w odniesieniu do Republiki Greckiej, której PKB od 2010 r. gwałtownie spadło w wyniku kryzysu zadłużenia państwowego, że niedawne zmiany w PKB powinny zostać uwzględnione⁶².

134. W tym celu należy mieć na względzie fakt, że PKB Grecji zmalało między rokiem 2010 a 2016 o 25,5%⁶³.

135. W odniesieniu do kryterium liczby głosów, jakimi dysponuje Republika Grecka w Radzie, należy wziąć pod uwagę okoliczność, że – jak podnosi to państwo członkowskie – system ważenia głosów już nie istnieje.

136. Natomiast system podwójnej większości ustanowiony w art. 16 ust. 4 TUE przewiduje, że „większość kwalifikowaną stanowi co najmniej 55% członków Rady, jednak nie mniej niż piętnastu z nich, reprezentujących państwa członkowskie, których łączna liczba ludności stanowi co najmniej 65% ludności Unii”.

137. Jednak żadne z tych nowych kryteriów nie może należycie zastąpić kryterium liczby głosów w mechanizmie decyzyjnym Rady.

138. Jeżeli chodzi o większość państw członkowskich, to – w przeciwieństwie do systemu ważenia głosów – wszystkie państwa członkowskie są równe w tym znaczeniu, że każde z nich ma tylko jeden głos. W tych okolicznościach wzór użyty przez Komisję⁶⁴ nie może mieć zastosowania.

139. W odniesieniu do liczby ludności nie jest wykluczone, że niektóre państwa członkowskie o określonej liczbie ludności mogą mieć mniejsze możliwości finansowe niż inne państwa członkowskie, posiadające mniejszą liczbę ludności. Kryterium to jest również bez znaczenia dla celów obliczenia okresowej kary pieniężnej.

140. Z tych względów uważam, że należy odejść od kryterium liczby głosów, jaką dane państwo członkowskie dysponuje w Radzie, tak jak Trybunał uczynił to już w wyroku z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98), ponieważ liczba głosów nie odgrywa już roli w procesie podejmowania decyzji w Radzie, a nowe postanowienie art. 16 ust. 4 TUE nie zawiera żadnego zadowalającego kryterium określania zdolności danego państwa członkowskiego do zapłaty⁶⁵.

141. W świetle tych okoliczności, a w szczególności wysokiej kwoty pomocy podlegającej odzyskaniu oraz czasu trwania naruszenia, a także biorąc pod uwagę konieczność zmotywowania Republiki Greckiej do usunięcia zarzucanego uchybienia, uważam, że zamiast okresowej kary pieniężnej dziennej należy ustalić okresową karę pieniężną w wymiarze półrocznym.

61 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 4 lipca 2000 r., Komisja/Grecja (C-387/97, EU:C:2000:356, pkt 88); z dnia 25 listopada 2003 r., Komisja/Hiszpania (C-278/01, EU:C:2003:635, pkt 59); z dnia 10 stycznia 2008 r., Komisja/Portugalia (C-70/06, EU:C:2008:3, pkt 48); z dnia 4 czerwca 2009 r., Komisja/Grecja (C-109/08, EU:C:2009:346, pkt 42).

62 Zobacz wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 58); z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 101).

63 Zobacz wyrok z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 101). Podczas rozprawy ani Komisja, ani Republika Grecka nie przedstawiły bardziej aktualnych danych liczbowych.

64 Zobacz pkt 116 niniejszej opinii.

65 Byłoby wskazane, aby Komisja dostosowała swój komunikat do nowej zasady głosowania większością kwalifikowaną w Radzie.

142. Pragnę zauważyć, że na wykonanie decyzji 2009/610 Komisja wyznaczyła bowiem Republice Greckiej i EN termin czterech miesięcy⁶⁶, a na wykonanie zobowiązań wyszczególnionych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. – termin sześciu miesięcy. Wydaje się to oczywiste, jako że środków niezbędnych do wykonania tej decyzji lub realizacji zobowiązań określonych w tym piśmie, takich jak sprzedaż aktywów w drodze licytacji lub podjęcie środków ustawodawczych w celu zniesienia koncesji na suchy dok, nie można podjąć z dnia na dzień. Jest to szczególnie ważne obecnie, ponieważ nad EN powołano zarząd specjalny, który zgodnie z art. 69 ustawy nr 4307/2014 może trwać do 12 miesięcy.

143. W odniesieniu do kwoty okresowej kary pieniężnej pragnę zauważyć, że w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405), a która dotyczyła środowiska naturalnego, Trybunał ustalił karę pieniężną w wymiarze półrocznym w wysokości 14 520 000 EUR, ponieważ Republika Grecka nie podjęła żadnych działań niezbędnych do wykonania wyroku z dnia 6 października 2005 r., Komisja/Grecja (C-502/03, niepublikowanego, EU:C:2005:592), chociaż Komisja zaproponowała karę dzienną w wysokości 71 193,60 EUR (która odpowiadała karze pieniężnej w wymiarze półrocznym w wysokości 12 814 848 EUR).

144. W świetle powyższego, a w szczególności wagi i czasu trwania naruszenia, lecz również spadku PKB Grecji w ostatnich latach, proponuję wyznaczyć okresową karę pieniężną w wymiarze półrocznym w wysokości 9 500 000 EUR, co odpowiada około 1,5% kwoty pomocy podlegającej odzyskaniu⁶⁷.

145. Jeżeli Trybunał może ustalić malejącą okresową karę pieniężną w celu uwzględnienia ewentualnego postępu osiągniętego przez dane państwo członkowskie, uważam, że może zostać również ustalona progresywna okresowa kara pieniężna, na wypadek gdy państwo członkowskie w dalszym ciągu nie zastosuje się do pierwszego wyroku Trybunału. W rozpatrywanym przypadku okresowa kara pieniężna mogłaby wzrastać o 2 000 000 EUR co pół roku do dnia, w którym Republika Grecka w pełni zastosowałaby się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

146. Mając na względzie całość powyższych rozważań, proponuję, by Trybunał nałożył na Republikę Grecką obowiązek zapłaty na rzecz Komisji, na rachunek „Środki własne Unii Europejskiej”, licząc od dnia ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie do dnia wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), okresowej kary pieniężnej w wymiarze półrocznym w wysokości 9 500 000 EUR, która będzie wzrastać o 2 000 000 EUR za każde półrocze następujące po pierwszym półroczu po wydaniu wyroku w niniejszej sprawie, aż do dnia wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

B. W przedmiocie ryczałtu

1. Argumentacja stron

147. Co się tyczy kwoty ryczałtu, Komisja proponuje Trybunałowi określenie jej przez pomnożenie stawki dziennej przez liczbę dni trwania naruszenia.

148. Komisja proponuje, aby przy obliczaniu ryczałtu zastosować ten sam współczynnik wagi naruszenia, czyli „5”, oraz ten sam współczynnik „n”, co w przypadku okresowej kary pieniężnej. Natomiast stawka podstawowa służąca do obliczenia kwoty ryczałtu powinna być określona na 220 EUR dziennie. Inaczej niż w przypadku obliczania okresowej kary pieniężnej, współczynnik czasu trwania naruszenia nie zostanie zastosowany.

⁶⁶ Zobacz art. 18 ust. 5 tej decyzji.

⁶⁷ Wniosek Komisji prowadziłby do kwoty około 6 300 000 EUR w wymiarze półrocznym.

149. Na tej podstawie Komisja występuje z wnioskiem o przyjęcie ryczałtu obliczonego poprzez pomnożenie kwoty 3828 EUR przez liczbę dni, które upłynęły od dnia ogłoszenia wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), do daty wykonania przez Republikę Grecką jej zobowiązań lub, w przypadku ich niewykonania, daty wydania wyroku w niniejszej sprawie.

150. Republika Grecka nie przedstawiła szczegółowych argumentów na temat ryczałtu. Ponieważ w swoich obliczeniach Komisja stosuje kryteria takie same jak te stosowane przy obliczaniu okresowej kary pieniężnej, takie jak waga i czas trwania naruszenia, należy wziąć pod uwagę argumenty przedstawione przez Republikę Grecką w odniesieniu do okresowej kary pieniężnej.

2. Ocena

151. Trybunał orzekł już, że w ramach swobodnej oceny przysługującej Trybunałowi w rozpatrywanej dziedzinie instytucja ta może nałożyć łącznie okresową karę pieniężną i ryczałt⁶⁸.

152. Zdaniem Trybunału „[z]asada zasądzania ryczałtu opiera się przede wszystkim na ocenie skutków niewykonania zobowiązań danego państwa członkowskiego dla interesów prywatnych i interesu publicznego, wtedy gdy uchybienie trwało przez długi czas od chwili ogłoszenia stwierdzającego je wyroku”⁶⁹.

153. Ponadto „[w]spomniane zasądzanie powinno być każdorazowo wypadkową całokształtu istotnych elementów związanych zarówno z naturą stwierdzonego uchybienia, jak i z postawą państwa członkowskiego, którego dotyczy postępowanie wszczęte na podstawie art. 260 TFUE. W tym względzie artykuł ten przyznaje Trybunałowi szeroki zakres swobodnej oceny w odniesieniu do decyzji o nałożeniu bądź braku nałożenia takiej kary”⁷⁰.

154. W niniejszej sprawie, jak podnosi Komisja, istnieje powtarzające się zachowanie stanowiące naruszenie ze strony Republiki Greckiej w dziedzinie pomocy państwa⁷¹. Okoliczność ta oraz – zwłaszcza w niniejszej sprawie – brak odzyskania chociażby jednego euro w celu dostosowania się do wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), są wystarczającymi wskazówkami przemawiającymi za tym, że skuteczne zapobieganie powtarzaniu się podobnych naruszeń prawa Unii w przyszłości wymaga podjęcia środka odstraszającego, takiego jak zobowiązanie do zapłaty ryczałtu⁷².

155. W tych okolicznościach Trybunał ustala wysokość tego ryczałtu tak, aby była ona dostosowana do okoliczności sprawy i proporcjonalna do popełnionego naruszenia⁷³. W tym kontekście uwzględnia stwierdzoną wagę naruszenia, czas jego trwania oraz zdolność danego państwa członkowskiego do zapłaty⁷⁴.

68 Zobacz wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo); a także z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 116 i przytoczone tam orzecznictwo).

69 Wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo).

70 Zobacz wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 73 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 117 i przytoczone tam orzecznictwo).

71 Zobacz wyroki: z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja (C-369/07, EU:C:2009:428); z dnia 1 marca 2012 r., Komisja/Grecja (C-354/10, niepublikowany, EU:C:2012:109); z dnia 17 października 2013 r., Komisja/Grecja (C-263/12, niepublikowany, EU:C:2013:673); z dnia 9 listopada 2017 r., Komisja/Grecja (C-481/16, niepublikowany, EU:C:2017:845); z dnia 17 stycznia 2018 r., Komisja/Grecja (C-363/16, EU:C:2018:12).

72 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 74); z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 115, 116).

73 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 75); z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 117); z dnia 22 czerwca 2016 r., Komisja/Portugalia (C-557/14, EU:C:2016:471, pkt 94); z dnia 22 lutego 2018 r., Komisja/Grecja (C-328/16, EU:C:2018:98, pkt 119).

74 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Grecja (C-378/13, EU:C:2014:2405, pkt 76, 77 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 2 grudnia 2014 r., Komisja/Włochy (C-196/13, EU:C:2014:2407, pkt 118 i przytoczone tam orzecznictwo).

156. Niniejsza sprawa zawiera wiele elementów, które wzbudzają wątpliwości co do istnienia rzeczywistej woli wprowadzenia w życie przez władze greckie decyzji 2009/610 lub pełnego wykonania zobowiązań tych władz, zawartych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r.

157. W tym względzie należy odnotować, że w art. 11 umowy ramowej Republika Grecka w istocie zobowiązała się wobec EN i jego akcjonariuszy (poprzednich i obecnych) do uzyskania od Komisji w sposób ostateczny zapewnienia, że wykonanie decyzji 2009/610 nastąpi bez konieczności zwrotu przez EN kwoty pomocy, i zobowiązanie to podjęła w marcu 2010 r., to znaczy zanim Komisja zatwierdziła wykaz zobowiązań wymienionych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r. i jeszcze zanim EN je formalnie zaakceptował.

158. Tymczasem Republika Grecka nie mogła skutecznie przyjąć takiego zobowiązania wobec EN i jego nabywców, nawet jeżeli było ono wymagane przez ADM (a następnie przez Privinvest) jako warunek wstępny nabycia 75,1% akcji EN⁷⁵. Takie zobowiązanie, które narusza bezwzględnie obowiązujący charakter prawa Unii w dziedzinie pomocy państwa, jest bowiem nieważne.

159. Co więcej, władze greckie nie uznały odzyskania pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem za priorytet, a wręcz przeciwnie, działały w taki sposób, aby ostatecznie odzyskiwanie się przedłużało, podejmując środki wprawdzie konieczne w tym celu, ale niewystarczające, a ponadto czyniąc to w sposób bardzo powolny. Ze względu na to przewlekłe zachowanie kwota pomocy do odzyskania wzrosła, przy uwzględnieniu odsetek za zwłokę, z 256 000 000 EUR do 670 000 000 EUR.

160. Przykładowo, władze greckie doręczyły EN pierwsze zlecenie windykacji pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem dopiero w dniu 4 grudnia 2015 r.⁷⁶, czyli 11 miesięcy po wezwaniu do usunięcia uchybienia przez Komisję i ponad trzy lata po ogłoszeniu wyroku stwierdzającego uchybienie z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395). O objęcie EN zarządem specjalnym wniosły dopiero w dniu 13 października 2017 r., czyli blisko dwa lata po wydaniu pierwszego zlecenia windykacji.

161. Ponadto, nawet gdy okazało się, że EN i jego akcjonariusze nie podjęli współpracy przy realizacji zobowiązań zawartych w piśmie z dnia 1 grudnia 2010 r., Republika Grecka nie podjęła żadnych działań w celu wszczęcia postępowania upadłościowego lub powołania zarządu specjalnego wobec EN w celu odzyskania pomocy, i to nawet wówczas, gdy sądy greckie oddaliły wniosek o zawieszenie wykonania złożony przez EN przeciwko zleceniom windykacji⁷⁷.

162. Prawdą jest, że w postanowieniu tymczasowym z dnia 5 sierpnia 2016 r. sąd arbitrażowy ICC zakazał Republice Greckiej wszczęcia postępowania upadłościowego w stosunku do EN bez uprzedniego poinformowania, a rozstrzygnięciem z dnia 27 czerwca 2017 r. nakazał Republice Greckiej powstrzymanie się od podejmowania jakichkolwiek środków, które mogłyby zmienić kontrolę nad EN, do momentu wydania orzeczenia końcowego, który to nakaz obejmował zarząd specjalny.

⁷⁵ Zobacz pkt 15 i 16 niniejszej opinii. Sąd polubowny MIH zatem całkowicie zignorował to, że Republika Grecka nie mogła pozwolić EN na przyjmowanie zamówień na budowę okrętów wojennych dla innych krajów, gdyż art. 346 ust. 1 TFUE chroni jedynie podstawowe interesy bezpieczeństwa zainteresowanego państwa członkowskiego. Zatem takie zamówienia, zwłaszcza w przypadku krajów trzecich, stanowią działalność cywilną zabronioną na mocy pisma z dnia 1 grudnia 2010 r. i z której EN zrezygnował w piśmie z dnia 27 października 2010 r.

⁷⁶ Zobacz pkt 38 niniejszej opinii.

⁷⁷ Zobacz pkt 38 niniejszej opinii.

163. Niemniej jednak prawem mającym zastosowanie w sporze pomiędzy EN, jego akcjonariuszami i Republiką Grecka jest prawo greckie, a postępowanie arbitrażowe ICC podlega temu prawu, ponieważ siedziba sądu arbitrażowego ICC została umiejscowiona w Atenach (Grecja). Z uwagi na to, że prawo Unii stanowi część prawa greckiego⁷⁸, po pierwsze, sąd ten nie mógł w sposób ważny uniemożliwić Republice Greckiej wszczęcia postępowania w związku z niewypłacalnością EN jako środka ostatecznego odzyskania pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem, a po drugie, Republika Grecka nie może uzasadniać niewykonania decyzji 2009/610 postanowieniami tego sądu.

164. Na podstawie powyższych rozważań i z uwagi na spadek PKB Grecji o 25,5% w latach 2010–2016 uważam za właściwe, by Trybunał nałożył na Republikę Grecką ryczałt w wysokości 13 000 000 EUR, co stanowi około 2% pomocy podlegającej odzyskaniu.

IX. Uwaga końcowa

165. Na rozprawie Komisja zwróciła się o wyjaśnienie przez Trybunał kwestii wykonania przez Republikę Grecką orzeczenia arbitrażowego, które zostałyby wydane w postępowaniu arbitrażowym ICSID i zasądzałoby od niej odszkodowanie za ewentualne odzyskanie pomocy lub podjęte w tym celu środki, takie jak likwidacja EN⁷⁹.

166. W wyroku, który zapadnie w niniejszej sprawie, Trybunał może rozpoznać jedynie zarzuty podniesione przez Komisję w jej wezwaniu do usunięcia uchybienia wystosowanym do Republiki Greckiej. Wniosek Komisji o objaśnienie nie może zostać potraktowany w ten sam sposób.

167. W związku z tym taki wniosek Komisji mógłby zostać rozpoznany jedynie w ramach odrębnego postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, zmierzającego do stwierdzenia, że stosując się do takiego orzeczenia, Republika Grecka uchybiła swoim zobowiązaniom wynikającym z traktatu FUE.

168. W każdym razie obecnie nie istnieje żadne orzeczenie w przedmiotowym postępowaniu arbitrażowym ICSID.

X. W przedmiocie kosztów

169. Zgodnie z art. 138 § 1 regulaminu postępowania kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Komisja wniosła o obciążenie Republiki Greckiej kosztami, a uchybienie zostało stwierdzone, Republikę Grecką należy obciążyć kosztami postępowania.

XI. Wnioski

170. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał orzekł w następujący sposób:

- 1) Republika Grecka uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na podstawie wyroku Trybunału z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395), i na mocy art. 260 ust. 1 TFUE, w ten sposób, że nie podjęła środków w celu wykonania tego wyroku.
- 2) Republika Grecka zostaje zobowiązana do zapłaty na rzecz Komisji Europejskiej, na rachunek „Środki własne Unii Europejskiej”, licząc od dnia ogłoszenia wyroku w niniejszej sprawie do dnia wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego,

⁷⁸ Zobacz wyrok z dnia 6 marca 2018 r., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, pkt 41).

⁷⁹ Zobacz pkt 58 i 59 niniejszej opinii.

EU:C:2012:395), okresowej kary pieniężnej w wymiarze półrocznym w wysokości 9 500 000 EUR, która będzie wzrastać o 2 000 000 EUR za każde półrocze następujące po pierwszym półroczu po wydaniu wyroku w niniejszej sprawie, aż do dnia wykonania wyroku z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja (C-485/10, niepublikowanego, EU:C:2012:395).

- 3) Republika Grecka zapłaci na rzecz Komisji Wspólnot Europejskich, na konto „Środki własne Unii Europejskiej”, ryczałt w wysokości 13 000 000 EUR.
- 4) Republika Grecka zostaje obciążona kosztami postępowania.